

Стегней Маріанна Іванівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та фінансів
Мукачівського державного університету
Михальчинець Наталія Олександрівна,
здобувач PhD спеціальності «Економіка»
Мукачівського державного університету
Прокопець Руслан Іванович,
здобувач PhD спеціальності «Економіка»
Мукачівського державного університету
Смочко Світлана Йосипівна,
магістр спеціальності «Економіка»
Мукачівського державного університету
Загребельна Ірина Леонідівна,
кандидат економічних наук, доцент, до-
цент кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин, Полтавський
державний аграрний університет

Stehnei Marianna,
Doctor of Economics, Professor,
Mukachevo State University,
<https://orcid.org/0000-0002-4688-6447>
Mykhalchynets Nataliia, Candidate of PhD in
«Economics», Mukachevo State University,
<https://orcid.org/0000-0001-5486-7572>
Prokopets Ruslan, Candidate of PhD in "Economics",
Mukachevo State University,
<https://orcid.org/0009-0006-6486-6307>
Smochko Svitlana, master's degree «Economics»,
Mukachevo State University,
<https://orcid.org/0009-0009-9519-762X>
Zahrebelna Iryna,
PhD in Economics, Associate Professor,
Poltava State Agrarian University,
<https://orcid.org/0000-0002-8316-1656>

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ INNOVATIVE PRINCIPLES OF TERRITORIAL DEVELOPMENT

Стегней М. І., Михальчинець Н. О., Проко-
пець Р. І., Смочко С. Й., Загребельна І. Л. Інно-
ваційні засади територіального розвитку.
*Український журнал прикладної економіки та
техніки*. 2023. Том 8. № 4. С. 233 – 237.

Stehnei M., Mykhalchynets N., Prokopets R.,
Smochko S., Zahrebelna I. Innovative principles
of territorial development. *Ukrainian Journal of
Applied Economics and Technology*.
2023. Volume 8. № 4, pp. 233 – 237.

Досліджено особливості застосування інноваційних підходів у системі територіального розвитку. Визначено основні теоретичні засади інноваційного соціально-економічного розвитку регіонів і територіальних громад. Охарактеризовано передумови інноваційного розвитку регіонів і проблеми реалізації проєктів регіонального інноваційного розвитку. Охарактеризовано віртуалізацію як окремий напрям інноваційного територіального розвитку. Проаналізовано профілі ІТ-розвитку регіонів України станом на кінець 2021 р. Досліджено динаміку питомої ваги державних установ в Україні, що мали доступ до інтернету. Виокремлено і охарактеризовано загальні напрями і можливість використання віртуалізації в контексті територіального розвитку.
Ключові слова: територіальний розвиток, інноваційний розвиток, інновації, віртуалізація.

The features of applying innovative approaches in the system of territorial development have been investigated. The fundamental theoretical principles of innovative socio-economic development of regions and territorial communities have been identified. The preconditions for innovative development of regions and the problems of implementing regional innovation projects are characterized. Virtualization has been characterized as a distinct direction in innovative territorial development. The profiles of IT development in Ukrainian regions as of the end of 2021 have been analyzed. The dynamics of the proportion of state institutions in Ukraine with Internet access have been examined. General directions and possibilities of utilizing virtualization in territorial development have been delineated and characterized. In general, innovations in territorial development are necessary not only to achieve specific goals but also to create reserves for adaptation to changes in the modern world. The use of innovative principles is becoming an essential tool in the structure of modern territorial development management. Territorial development virtualization is an effective tool that can be used to improve the analysis, planning, and implementation of regional projects. It has significant potential to improve the efficiency of regional development management. The analysis indicates that innovations are becoming a key factor determining the competitiveness and sustainability of territorial communities. Using innovative approaches in developing infrastructure, economy, and socio-cultural spheres is extremely important in modern conditions. It is important to emphasize that innovations are not limited to introducing new technologies but also cover efficient resource management, developing educational programs, and creating conditions for developing entrepreneurship and attracting investment.

Keywords: territorial development, innovative development, innovations, virtualization.

Вступ

Сучасний світ характеризується швидкими темпами науково-технічного прогресу, а інновації стали основним фактором конкурентоспроможності економіки та підвищення рівня життя населення. Україна має значний потенціал для інноваційного розвитку завдяки висококваліфікованим кадрам, науковим і технологічним розробкам. Інноваційний розвиток

регіонів і територіальних громад України є важливим для забезпечення сталого розвитку України. Він сприяє диверсифікації економіки, створенню нових робочих місць і підвищенню рівня життя населення в регіонах.

Дослідженням питань інноваційних засад територіального розвитку займалась низка вітчизняних і зарубіжних учених, а саме: З. Варналій, Н. Гладинець, А. Мокій, О. Новікова, Т. Черничко, О. Феєр та ін. Проте, визнаючи переваги використання інновацій, важливим постає завдання дослідження особливостей інноваційного територіального розвитку в сучасних умовах.

Формулювання цілей статті

Метою цього дослідження є обґрунтування особливостей інноваційних засад територіального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Згідно з визначенням, поданим у Вікіпедії, «інновація (англ. innovation – нововведення) – ідея, новітній продукт у галузі техніки, технології, організації праці, управління, а також у інших сферах наукової та соціальної діяльності, засноване на використанні досягнень науки і передового досвіду, є кінцевим результатом інноваційної діяльності» [1].

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність», можливо визначити кілька теоретичних понять, що характеризують інноваційний розвиток територій (табл. 1)

Таблиця 1. Теоретичні категорії-характеристики інноваційного розвитку територій

Категорія	Визначення
Інновації	Новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери
Інноваційна діяльність	Діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг
Інноваційний продукт	Результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам інноваційності
Інноваційна продукція	Нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають вимогам
Інноваційний проект	Комплекс заходів і процедур, необхідних для розроблення, створення та реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції, що відображені у комплекті документів, складених відповідно до вимог законодавства
Пріоритетний інноваційний проект	Інноваційний проект, що реалізується в межах пріоритетних напрямів інноваційної діяльності
Інноваційна інфраструктура	Сукупність підприємств, організацій, установ, їхніх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо)

Джерело: [2].

На основі цих положень можна виділити такі основні теоретичні засади інноваційного соціально-економічного розвитку регіонів і територіальних громад:

- Спрямованість на вирішення актуальних проблем регіону. Інновації повинні використовуватися для підвищення якості життя населення, створення нових робочих місць, розвитку місцевих підприємств тощо.

- Системність. Інноваційний розвиток повинен охоплювати всі сфери територіальної економіки та суспільства.

- Стійкість. Інновації повинні забезпечувати довгостроковий розвиток регіону.

Реалізація теоретичних засад інноваційного соціально-економічного розвитку регіонів і територіальних громад вимагає створення ефективної системи управління інноваційним процесом. Ця система повинна включати в себе такі основні елементи: формування державної політики в галузі інновацій, створення інфраструктури інноваційної діяльності, формування інноваційного середовища. Адже державна політика повинна створювати сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності в регіонах, інфраструктура інноваційної діяльності повинна забезпечувати доступ підприємств і організацій до ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності, а інноваційне середовище повинно сприяти поширенню інновацій і створенню нових компаній [4-6].

Під час стратегічного планування регіонального розвитку необхідно забезпечити врахування попередньо встановлених тенденцій та особливостей розвитку регіонів, таких як глобалізація, цифровізація та децентралізація. Обов'язковим є врахування інтересів усіх зацікавлених сторін, включаючи органи державної влади, бізнес, громадянське суспільство тощо та використання сучасних методів й інструментів планування, таких як моделювання, сценарний аналіз, управління за цілями тощо. Забезпечення цих вимог є необхідною умовою для того, щоб система

планування регіонального розвитку була ефективною та сприяла успішному розвитку регіонів у сучасних умовах.

До основних передумов інноваційного розвитку регіонів належать:

- наявність людського капіталу, адже інноваційна діяльність вимагає творчих людей, які здатні до нестандартного мислення і вирішення проблем;
- наявність матеріально-технічної бази, оскільки інноваційна діяльність вимагає доступу до сучасних технологій, обладнання та інструментів, які дозволяють створювати нові продукти і послуги;
- наявність фінансових ресурсів, завдяки яким можна фінансувати витрати на дослідження, розробки, маркетинг і просування інновацій;
- наявність інноваційного середовища, що включає в себе різні суб'єкти інноваційної діяльності, а також інститути, які сприяють розвитку інновацій, такі як технопарки, інкубатори бізнесу тощо;
- сприятлива державна політика може включати в себе такі заходи, як фінансування інноваційних проєктів, податкові пільги для інноваційних підприємств тощо.

На сьогодні джерелом фінансування реалізації стратегій регіонального інноваційного розвитку є Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР). «Кошти ДФРР спрямовуються на реалізацію програм і проєктів регіонального розвитку, що відповідають пріоритетам і завданнями, визначеними державною та регіональними стратегіями розвитку. ДФРР є бюджетною програмою, основним завданням якої є фінансова підтримка проведення регіональної політики держави шляхом фінансування проєктів регіонального розвитку. В основі такого механізму лежить багаторівневий конкурсний відбір проєктів на державному та місцевому рівнях, кошти яких розподіляють за певними визначеними критеріями для усіх громад. Коло поданих до фінансування проєктів найрізноманітніше: від проєктів з відновлення історичних пам'яток до будівництва та ремонту шкіл, амбулаторій, доріг, спортивних майданчиків» [7].

Згідно зі звітом Рахункової палати України, за 2021 р. жодному регіону не вдалося освоїти кошти ДФРР на 100% (рис. 1).

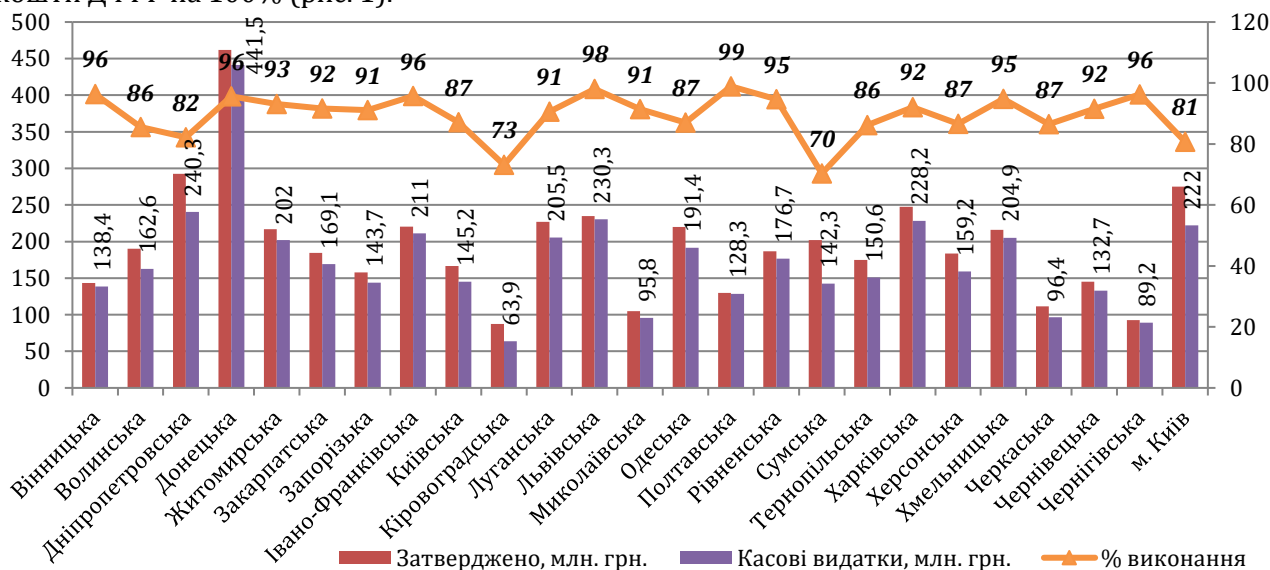

Рис. 1. Обсяги фінансування та використання коштів ДФРР за регіонами України 2021 р.

Джерело: сформовано автором за [8].

Серед причин низького рівня освоєння коштів ДФРР варто виділити довготривалість процедур узгодження та затвердження проєктів регіонального інноваційного розвитку, низький рівень їх обґрунтування, неправдиві кошториси, дисбаланс між обсягами повноважень і відповідальності. Це доводять дані звіту рахункової палати. Проблемними аспектами стратегій розвитку регіонів є низький рівень інноваційного розвитку та наявні міжрегіональні диспропорції. Інноваційна інфраструктура зосереджується у великих містах, що мають ІТ-кластери, є науково-академічними центрами. Серед них Київ, Харків, Одеса, Дніпро та Львів. У регіонах рівень інноваційного розвитку та ІТ-інфраструктури є недостатнім, що обмежує можливості переходу реального сектору економіки на рейки нових технологічних укладів.

Окремим напрямом інноваційного територіального розвитку є віртуалізація. Віртуалізація територіального розвитку – це використання цифрових технологій для створення віртуального простору, у якому можна моделювати, аналізувати та планувати розвиток регіону.

Таблиця 2. Профілі ІТ-розвитку регіонів України станом на кінець 2021 р.

Регіони	Розрахункова кількість ІТ-фахівців, тис. осіб	% від загальної кількості фахівців	Кількість випускників ІТ-спеціальностей, тис. осіб	Кількість ЗВО з ІТ-спеціальностями, одиниць	Обсяг сплачених податків, млн грн
Вінницька	7,3	3	1	23	510
Волинська	2,7	1	0,6	22	152
Дніпропетровська	24,4	9	2,4	72	1628
Донецька	4,3	2	0,6	32	294
Житомирська	4,4	2	0,5	12	287
Закарпатська	2,1	1	0,4	17	141
Запорізька	8,2	3	1,1	53	485
Івано-Франківська	4,2	2	0,7	27	245
Київська	99,2	35	9,4	167	9146
Кіровоградська	2,6	1	0,3	12	160
Луганська	1,6	1	0,2	19	89
Львівська	29,6	10	3,5	67	1922
Миколаївська	6,5	2	0,6	32	366
Одеська	13,8	5	1,9	48	826
Полтавська	4,8	2	0,5	19	296
Рівненська	3,3	1	0,3	21	195
Сумська	3,5	1	0,5	16	209
Тернопільська	2,9	1	1	33	181
Харківська	40,8	14	4,7	87	2298
Херсонська	3,1	1	0,5	23	186
Хмельницька	3,6	1	0,5	16	212
Черкаська	5,7	2	0,6	37	384
Чернівецька	2,1	1	0,9	27	89
Чернігівська	4,1	2	0,4	14	212

Джерело: дані [9].

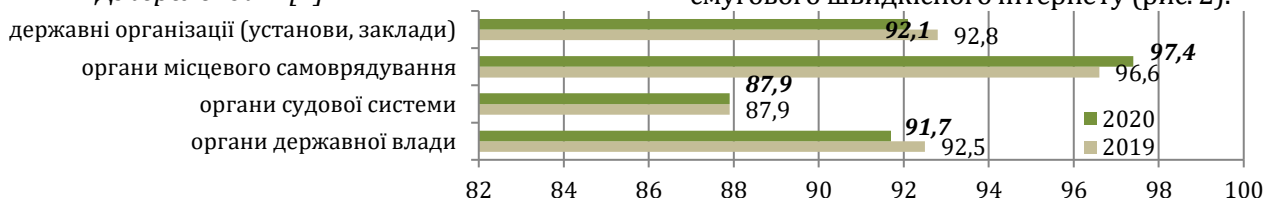

Рис. 2. Питома вага державних установ в Україні, що мали доступ до інтернету у 2019-2020 рр., %. Джерело: [10].

Дані Державної служби статистики України свідчать, що 2020 р. частка державних установ, що мали доступ до інтернету скоротилася, відповідно, на 0,7 та 1,2%, що суперечить основним трендам віртуалізації публічного управління. Таку ситуацію можливо пояснити зміною кількості державних установ. Варто виділити й охарактеризувати загальні напрями і можливість використання віртуалізації в контексті територіального розвитку, серед яких:

- геопросторові інформаційні системи (ГІС дозволяють візуалізувати різні аспекти, такі як інфраструктура, демографічні дані, природні ресурси тощо);
- віртуальні турнавігації (дозволяють потенційним інвесторам, туристам або мешканцям отримувати детальну інформацію про територію в інтерактивному форматі);
- електронні платформи для участі громади (дозволяють мешканцям брати участь у прийнятті рішень і висловлювати свої пропозиції стосовно розвитку конкретних територій);
- моделювання та аналіз даних з використанням віртуальної реальності (VR, створення віртуальних моделей міст і територій, де можна аналізувати різні сценарії розвитку та їхній вплив);
- віртуальні лабораторії з інноваційного розвитку (можливість тестувати та впроваджувати інноваційні рішення для розвитку конкретних територій).

Крім того, у межах регіональних програм і розвитку територіальних громад реалізуються проекти з віртуалізації регіонального розвитку. Наприклад, у межах напряму розроблення та впровадження системи управління регіональним розвитком. Ця система передбачає вико-

Віртуалізація регіонального розвитку є перспективним напрямом, який має значний потенціал для підвищення ефективності управління регіональним розвитком. Учасники ІТ-асоціації України розробили ІТ-профілі областей (табл. 2). Дані Ukraine it report свідчать, що найбільше ІТ-фахівців зосереджено у Київській (99,2 тис. ос.), Харківській (40,8 тис. ос.), Львівській (29,6 тис. ос.) та Дніпропетровській областях (24,4 тис. ос.). У цих областях також найбільша кількість ЗВО з ІТ-спеціальностями та відповідні суми сплачених податків у цій сфері.

Стимулом для розвитку ІТ-сектору в Україні став Закон про «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». Цей закон встановлює пільги ІТ-сектору: «низькі податкові ставки (податок на прибуток 9% або 18% залежно від обраного режиму) та податків на оплату праці (податок на доходи фізичних осіб – 5%, ЄСВ – 22% від мінімальної зарплати, 1,5% військовий збір); можливість альтернативного працевлаштування (укладання ГіГ контрактів); укладення договорів про неконкуренцію; договірний захист інвестицій; пріоритетний захист інтелектуальної власності» [3].

Важливою передумовою віртуалізації системи регіонального управління є доступ державних установ і організацій до широкошумового швидкісного інтернету (рис. 2).

ристання цифрових технологій для аналізу та планування регіонального розвитку, а також для взаємодії між органами влади, бізнесом і населенням. Програмою віртуалізації територіального розвитку є також смарт сіті, оскільки вона передбачає використання цифрових технологій для покращення якості життя мешканців міст. Смарт сіті – це місто, яке використовує цифрові технології для покращення якості життя своїх мешканців.

Таким чином, Україна має значні досягнення у сфері віртуалізації економіки, державного управління та суспільних відносин. Однак існує низка проблем, які стримують цифрову адаптацію вітчизняних підприємств, галузей, державних і регіональних систем.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Загалом інновації у територіальному розвитку необхідні не лише для досягнення конкретних цілей, але й для створення резервів адаптації до змін у сучасному світі. Використання інноваційних засад стає важливим інструментом у структурі сучасного управління територіальним розвитком. Віртуалізація територіального розвитку є ефективним інструментом, який може використовуватися для покращення аналізу, планування та реалізації регіональних проєктів. Вона має значний потенціал для підвищення ефективності управління регіональним розвитком. Здійснений аналіз вказує на те, що інновації стають основним фактором, що визначає конкурентоспроможність і сталість територіальних громад. Застосування новаторських підходів у розвитку інфраструктури, економіки та соціокультурних сфер виявляється надзвичайно важливим у сучасних умовах. Важливо підкреслити, що інновації не обмежуються лише впровадженням нових технологій, але також охоплюють ефективне управління ресурсами, розвиток освітніх програм, а також створення умов для розвитку підприємництва та залучення інвестицій.

Література

1. Інновація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інновація>
2. Про інноваційну діяльність. Закон України № 36. ст.266. 2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
3. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». Закон України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T211667?an=208>.
4. Іртищева І., Стегней М. Інноваційне оновлення фінансово-економічного механізму реалізації децентралізованої моделі сталого розвитку територіальних громад. *Економіст*. 2015. №6. С. 8-12.
5. Іртищева І.О., Стегней М.І., Михайлов М.С. Методичні підходи до оцінки рівня інноваційного розвитку регіону. *Економіка та суспільство: електронний науковий фаховий журнал*. 2018. №16. С. 586-593.
6. Іртищева І.О., Стегней М.І., Войт Д.С., Павленко Г.М. Інституційне забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів в умовах децентралізації. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки: збірник наукових праць*. 2019. №3. С. 173-183.
7. Піхоцька О.М. Використання коштів державного фонду регіонального розвитку. *Ефективна економіка*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.86>.
8. Міністерство розвитку громад і територій. URL: <https://www.minregion.gov.ua>.
9. Звіт рахункової палати за 2021 рік. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2021/ZVIT_RP_2021.pdf.
10. Ukraine it report 2021. URL: <https://reports.itukraine.org.ua/>.
11. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

References

1. Innovatsiia. [Innovation]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Innovatsiia>
2. Pro innovatsijnu diial'nist'. Zakon Ukrainy. (2002). [About innovative activity. Law of Ukraine]. № 36. st.266. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
3. Pro stimuluвання rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Ukraini». Zakon Ukrainy. [On stimulating the development of the digital economy in Ukraine." Law of Ukraine]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/T211667?an=208>.
4. Irtysheva, I., Stehnej, M. (2015). «Innovative renewal of the financial and economic mechanism of implementation of the decentralized model of sustainable development of territorial communities». *Ekonomist*. №6. pp. 8-12.
5. Irtysheva, I.O., Stehnej, M.I., Mykhajlov, M.S. (2018). «Methodical approaches to assessing the level of innovative development of the region». *Ekonomika ta suspil'stvo: elektronnyj naukovyj fakhovyj zhurnal*. №16. pp. 586-593.
6. Irtysheva, I.O., Stehnej, M.I., Vojt, D.S., Pavlenko, H.M. (2019). «Institutional support of socio-economic development of regions in conditions of decentralization». *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Seria: Ekonomichni nauky: zbirnyk naukovykh prats'*. №3. pp. 173-183.
7. Pikhots'ka, O.M. (2021). «Use of funds from the state regional development fund». *Efektivna ekonomika*. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.86>.
8. Ministerstvo rozvytku hromad i terytorij. [Ministry of Development of Communities and Territories]. Available at: <https://www.minregion.gov.ua>.
9. Zvit rakhunkovoi palaty za 2021 rik. [Report of the Accounting Chamber for 2021]. Available at: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2021/ZVIT_RP_2021.pdf.
10. Ukraine it report 2021. Available at: <https://reports.itukraine.org.ua/>.
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2023 р.